

Gondolatok az anyanyelvi nevelés új tantervének körvonalazásához

A mindenkori társadalom *műveltségisménye* (tehát az elérendő cél) szabja meg az oktató-nevelő munka művelődési anyagát és annak struktúráját. Korszerű megtervezése – nemzetközileg is – hármass összefüggésben történik:

- a) a *célok, feladatok* konkrét megnevezése;
- b) a célok, feladatok milyen konkrét *tananyaggal* valósíthatók meg;
- c) a célok, feladatok a konkrét tananyaggal milyen tanári–tanulói tevékenységgel valósíthatók meg. (Mindezekben alapszik a tanuló tudásszintjének mérése és értékelése.)

a

A mai általános iskola *célját* a szocialista társadalom határozza meg. (Megfogalmazása legutóbb: az 1963-as tantervben; újabb célkitűzések: az MSZMP KB 1972. júniusi határozatában.) Ez az *általános cél* a tantárgyak összessége, az oktató-nevelő munka együttes hatása révén valósul meg. Az anyanyelvi nevelés szerepe azonban jóval több, mint a tantárgyak közötti munkamegosztás egyik feladatának vállalása. Mivel alapozó tantárgy, *fő feladata* (célja): *a tanulók korszerű anyanyelvi műveltségének megalapozása.*

A korszerű anyanyelvi műveltség tartalma

Az anyanyelvi műveltség lényegét egyrészt *a nyelvre vonatkozó ismeretanyag* birtoklása jelenti, másrészt a sokoldalúan kiművelt, *kifogástalanul működő nyelvi képességek* (nyelvérzék), tehát *a nyelv magas színvonalú, tudatos használatának képessége.* Ehhez hozzátartozik a korszerű kommunikációs rendszerek, a „többszoros” közlések formanyelvének megértése is.

(A megvalósításhoz vezető *részfeladatokat* l. később!)

Az eszményi nyelvhasználat normái (Milyen a „nyelvileg művelt” ember?)

A megnyilatkozás *gondolati tartalmát* mindig a *legmegfelelőbb (adekvát) módon* kell kifejeznie a *nyelvi formának.* Követelményei tehát: *a mondanivaló logikus elrendezése* (megszerkesztettsége), *a nyelvi-stilisztikai helyesség, az esztétikai minőség és az egyéni közlés mód.*

Ez azonban csak a közlés és a szorosan hozzátartozó magatartás szintje. A tanulónak ezenkívül *a nyelv szókészletét,* valamint az újszerű kommunikációs rendszerek formanyelvét is oly mértékben kell birtokolnia, hogy a magas szintű *gondolkodásban és ismeretszerzésben, a művészi hatások felfogásában és értékelésében* sikeresen felhasználhassa.

Ennek érdekében a családi környezettől meghatározott, *mindennapi nyelvhasználatának* fel kell emelkednie a *köznyelv* színvonalára, a köznyelvi kifejezőkészletbe viszont bele kell építenie a *szaktudományi* (tantárgyi) *az irodalmi és egyéb* kifejezési

(„kód”-) rendszereket. Eközben olyan *nyelvérzékre* kell szert tennie, hogy a nyelvi közlésrendszer különféle *műfaj- és stílusváltozatait* – bármilyen új beszédhelyzetben – eredményesen alkalmazhassa, és zavartalanul válthassa.

Az eszményi nyelvhasználat feltétele még az önellenőrzéssel párosuló *nyelvi ön-művelés*.

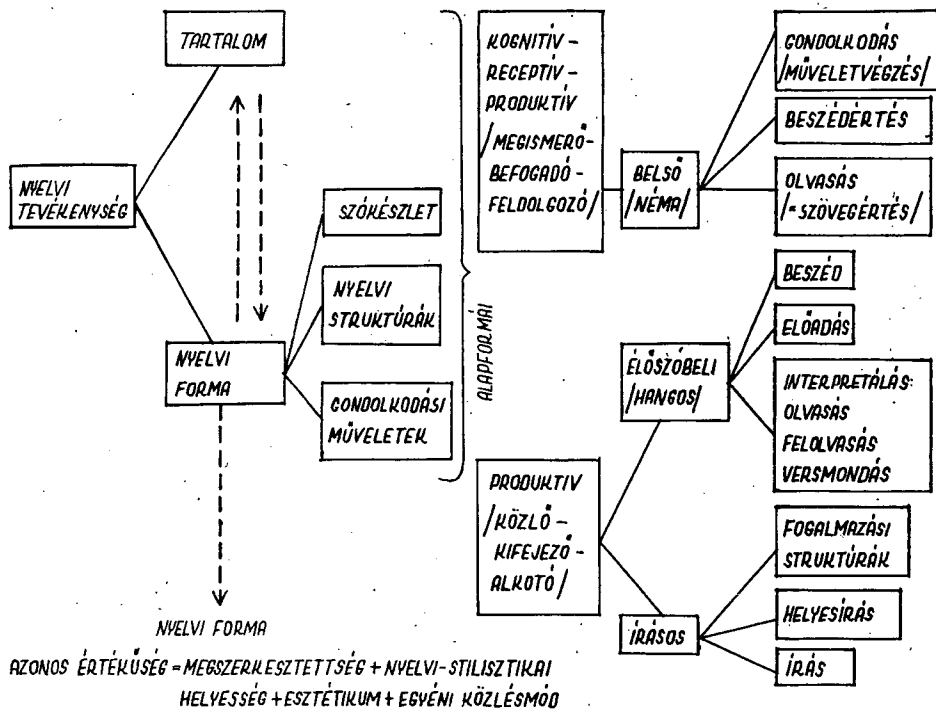
A nyelvi tevékenység (fejlesztendő) részterületei

A nyelv *valamennyi funkcióját* figyelembe kell vennünk. A nyelv eszköz a valóság megismerésére, tehát az ismeretszerzésre és -tárolásra, a kultúrateremtésre és az áthagyományozásra; lehetővé teszi a gondolat mefórmálását, közlését és kicserélését, tehát az emberi kommunikációt, az egymásra hatást, a munkára szerveződést, a nevelést; művészi kifejezője az írói-költői gondolatnak; irányítja az egyén szellemi, erkölcsi, kulturális, társadalmi és termelő tevékenységét stb.

Két *fő funkciót* kell kiemelnünk: eszközként funkcionál a *megismerésben*, tágabb értelemben: a tudati tevékenységben; és a *kommunikációban*. (A többi funkció nagyjából e kettő köré csoportosítható.)

Mindebből egy fontos, a tantervi koncepcióra kiható tanulság következik: Ne szűkítsük le az anyanyelvi nevelést a „közlés-központúságra”; nekünk a „nyelvhasználat-központúságot” kell hangsúlyoznunk, hiszen a megismerés, valamint a gondolkodás folyamata sok esetben nem kötődik a szűkebb értelemben vett kommunikációs viszonylatokhoz.

A sokrétű *nyelvi tevékenység* összetevőinek *struktúráját* alábbi *modellünk* szemlélteti:

Eszerint minden nyelvi tevékenységnek tartalma és formája van. A *tartalom* a szókészlet, a nyelvi struktúrák és a gondolkodási műveletek segítségével ölt formát. A tartalom és a forma közt dialektikus kölcsönhatás érvényesül.

A nyelvhasználatban *kognitív-receptív-produktív* és *produktív alapformákat* különböztetünk meg. Az elsőhöz tartozik az ún. *belső* (néma) *beszéd*, pl. a gondolkodás, mások beszédének felfogása és a néma olvasás. Többnyire így használjuk a nyelvet. Ez ismeretszerző-befogadó-feldolgozó folyamat, hisz a külvilágból (a természetből és a társadalomból) érkező jelzéseket, többek közt emberek élőszóbeli vagy írásos információját nemcsak felfogjuk, hanem a megértéshez fel is kell dolgoznunk.

Amikor beszélünk, előadunk vagy interpretálunk, a megnyilatkozásnak *élőszóban* történő formáját választjuk. Ilyenkor a beszéd akusztikai szabályaihoz is igazodnunk kell. Az *írásbeli közlés* még sajátos fogalmazási formákat, helyesírást és íráskészséget tételez fel. Mindezek alkotó tevékenységnek minősülnek, hiszen – az interpretálás kivételével – a gondolatot is, valamint a neki megfelelő nyelvi formát is létre kell hoznunk.

A közlésben a nyelvi és nyelven kívüli eszközök megválasztásához – a kommunikáció szabályai szerint – figyelembe kell vennünk a *közlés célját, tárgyát, a beszéd-társat, a közlési helyzetet* (szituációt).

A tervezésben, még inkább az oktatás-képzés folyamán sajátos *ellentmondás* merül fel. A nyelv *komplex* jellegű, a nyelvi tevékenység *oszthatatlan egész*. A beszélő csaknem minden megnyilatkozásában a „teljes” nyelvet használja, a tanításban viszont sok esetben szükségszerűen csak egy-egy *részterületre* összpontosíthatunk.

Bárhogyan „tépjük is szét” a nyelvet, mindig megsértjük az „egészet”; még akkor is, ha az adott „rész” elhelyezzük a nyelvi tevékenység egészében.

A sajátos éppen az, hogy a nyelvi tevékenység összetevői (pl. a nyelvtan, a fogalmazás, a kiejtés, a helyesírás stb.) *önmagukban is olyan teljes rendszert* alkotnak, melynek belső törvényei csak nehezen hangolhatók össze egy másik részrendszerrel. Ugyanakkor: csaknem *minden* nyelvi jelenségnek van logikai, grammatikai, tartalmi-nyelvi, akusztikai és vizuális oldala.

A fentiekből jönnek létre az ún. *tantárgyi ágazatok*: a nyelvtan; a kifejező tevékenység, ezen belül a beszédművelés; a helyesírás. Beszélhetünk azonban a nyelvi tevékenység grammatikai, logikai, tartalmi-nyelvi, akusztikai és vizuális oldaláról is. A képzés folyamán természetesen *komplex* anyanyelvi nevelésre törekszünk.

A feladatrendszer

Az anyanyelvi műveltség megalapozásához – az előzőek alapján – a következő részfeladatokat kell megoldanunk:

oktatási-képzési feladatok

1. *alapismeretek* nyújtása az emberi *nyelvről* és a *beszédről*; funkcionális nyelvi vizsgálóképeség (elemzés) kialakítása;
2. a *gondolkodás* (az általános értelmi képességek) fejlesztése;
3. a *nyelvhasználat* képességének fejlesztése (az ismeretszerzéshez és a közléshez);
4. ezen belül: a helyes és a szép *kiejtés* formálása (beszédművelés);
5. az *íráskultúra*, a helyesírás elsajátíttatása;

szűkebb értelemben vett nevelési feladatok

6. korszerű *nyelvszemlélet* megalapozása (a marxista nyelvszemlélet alapelemei);
7. a *társadalmi érintkezés* nyelvi alapszabályainak kialakítása (a társadalmi szintű kommunikáció szabályai);

8. hazafiságra és nemzetköziségre nevelés;
9. a nyelvészeti izlés befolyásolása.

Tantárgypedagógiai alapelvek

Az anyanyelvi nevelés legfőbb sajátosságait és törvényszerűségeit fejezik ki. Meghatározzák a nyelvről való gondolkodásunkat, azaz: milyen szemlélettel valósítsuk meg a feladatokat, dolgozzuk fel a művelődési anyagot. Így – a feladatrendszerrel együtt – szükségyszerűen *visszabátnak a tervezésre*, a művelődési anyag kiválasztására, tartalmára.

1. Az anyanyelv a *személyiségfejlesztés* általános eszköze.
2. Az anyanyelvi nevelés *egységének* elve (= tervszerűen egymásra épülő folyamat az óvodától a középiskola befejezéséig).
3. A funkcionális nyelv szemlélet érvényesítése.
4. A tanuló meglévő nyelvkészségére és struktúraalkotó képességére való építés elve.
5. A grammatikai minimum és a nyelvhasználat-központúság elve (= nyelvtan és nyelvhasználat összekapcsolása).
6. Az anyanyelvi műveltség az általános műveltségnek alapja, feltétele.
7. A gondolkodás és a nyelvi kifejezés együttes fejlesztése.
8. A nyelvi tevékenység formáinak arányos fejlesztése, ezen belül a szóbeli formák elsődlegessége.
9. A tantárgyi ágazatok (a nyelvi tevékenység) egységben való felfogása (= komplex anyanyelvi nevelés).
10. A helyesírásnak logikai rendszerben, pszichológiai megközelítéssel való tanítása.
11. Az anyanyelv az idegen nyelv tanításának-tanulásának alapnyelve.
12. Az anyanyelvi nevelés összpédagógiai jellege (= a nyelvi nevelés minden tantárgy, minden nevelő feladata).

b

T a n a n y a g

A részletes tervezésnél így rangsorolhatjuk: törzsanyag, kiegészítő anyag, tájékoztató anyag, szakköri anyag stb.

Nyelvi ismeretek

A mai magyar nyelv rendszerének legfontosabb elemei (kategóriái) és működési törvényei (a beszédde szerkesztés törvényszerűségei); a beszédalkotási folyamat modelljei; nyelvhelyességi szabályok; az egyetemes emberi nyelv főbb elemei – tekintettel az idegen nyelvek elsajátítására; alapismeretek a nyelv szó- és kifejezőképességéről; a nyelv és a beszéd; kommunikációelméleti alapismeretek; a nyelvi tevékenység főbb formái: a belső, az élőszóbeli és az írásos beszéd főbb sajátosságai, eltérései; a fontosabb nyelv- és stílusrétegek, stílusárnyalatok jellemzői; az „ifjúság nyelve”; a nem-nyelvi jelzésrendszerek; – képek a nyelv életéről, mozgásáról, fejlődéséről (pl. nyelvemlékek bemutatása; kultúrtörténeti érdekességek szólásokban, közmondásokban, szállóigékben; a nevek világa, a névadás motívumai: családi és utónevek, becenevek, ragadványnevek, iskolai névadás, a „beszélő nevek”, az irodalmi névadás, az ipari névadás; földrajzi nevek, növény-, állatnevek, a hét napjai-

nak és a hónapok nevének eredete; – a nyelvi változások módjai; írástörténet; régi és újabb nyelvi képződmények összehasonlítása); a nyelvek sokfélesége; nyelvrokonság, nyelvcsaládok; a műnyelv stb.

A képességfejlesztés részterületei

Gondolkodás (értelmi képességek): a nyelvi (grammatikai-stilisztikai) vizsgálódás képességének kialakítása; gondolkodási műveletek a nyelvi tevékenységben (az ismeretszerzésben, feladatmegoldásban, a közlésben); logikai struktúrák és formák nyelvi eszközei, belső menete, algoritmus (pl. bizonyítás, következtetés, meghatározás, szabály stb.).

Kifejező tevékenység

1. A tanuló szó- és kifejezőkészségének gyarapítása

szinonima- és antonimasorok a leggyakrabban használt szavakból (a külföldi gyakorlati szótárak, ill. a hazai tapasztalatok alapján); fogalmi körök, szócsaládok, stílusrétegek, csoportnyelvek, tájnyelvek szókincséből; köznyelvi, tantárgyi és „tantárgyközi” szavak; nagyobb egységek: vonzatok, állandó szókapcsolatok (kiemelten: szóláskincsünk!), közmondások, köszöntések, udvariassági formák, mindennapi mondatsémák.

2. A helyes szóhasználat

a jelentéskategóriák; az eredeti és az átvitt értelmű jelentés; a szó használati értékei; a szóértelmezés módjai; nyelvhelyességi kérdések a szóhasználatban; az idegen szavak használata; magyar és idegen nyelvi szókapcsolatok, mondatsémák nyelvi értékének összehasonlítása.

3. Stílusnevelés

(= minden gondolatnak a neki legmegfelelőbb nyelvi formát!)

A nyelvi elemek stílusértéke; a nyelv képszerűsége: szóképek (pl. köznapi és irodalmi metaforák, szinesztéziák...), nyelvi fordulatok, szólások, közmondások; neologizmusok; a nyelv dinamikája; a nyelv zeneisége; – stíluselemzés: stílusnemek egybevetése (pl. mindennapi, köznyelvi, tájnyelvi, irodalmi, tankönyvi); a nyelvi elemek szerepe az irodalmi stílusban; a korszerű kommunikációs rendszerek stíluselméi.

4. A nyelvi teleményesség („nyelverteremő képesség”) fejlesztése

A szóalkotás törvényszerűségei; szóalkotó gyakorlatok; nyelvi játékok; az újabb keletű nyelvi alakulatok értékelése; „az ifjúság nyelve”; írói-költői neologizmusok mai irodalmunkban.

5. A nyelvi formálóképesség fejlesztése

(= a jelenleg még az irodalomtanításhoz kötődő fogalmazástanításnál szélesebb körű élőszóbeli és írásos mondat szerkesztés, szövegalkotás).

Az előbeszéd és az írásos közlés közti különbség. – A közlés tendenciái: a *tömörítés* nyelvi eszközei (pl. gondolat- és mondatösszevonás; mikor maradhat el az alany vagy az állítmány; az összetett szó; a mozaikszó; az igeneves szerkezet; a jelentéstapadás; a redundáns elemek törlése); a *részletezés* és nyelvi eszközei (a mozzanatosítás; elbeszélő, leíró, párbeszédes elemek szerepe).

Mondatalkotási gyakorlatok (kreatív, átalakító, helyesbítő gyak.): mondatok generalálása, transzformálása; mondatvariánsok.

A szövegalkotás logikai, szerkesztési és nyelvi eszközei. Az egység és az összefüggés elvének érvényesítése: a tétel-mondat szerepe; az időrendi, a térbeli, a logikai elrendezés módjai, nyelvi eszközei.

A szóbeli és az írásos közlés műfajai. A modern kommunikációs „műfajok” technikája. A művészetek (irodalom, képzőművészet, film, zene, tánc) formanyelve; a folklór jelrendszerei; népszokások, népi erkölcs, népművészet.

A beszédkultúra fejlesztése

A kiejtési norma; a regionális, az „egységesülő” köznyelv és a tájnyelv viszonya.

A helyes légzés. – A helyes hangképzés: magánhangzók képzése (hangszín, időtartam, ajakkerekítés); mássalhangzók képzése (időtartam, színezet); a mássalhangzókapcsolatok helyes ejtése; az „allegroszabályok” érvényesülése a gyors beszédben; a tájnyelvi ejtés; az idegen szavak helyes ejtési szabályai; a magyar és a tanult idegen nyelv ejtémódjának összehasonlítása; gyakoribb ejtési hibák.

A mondatfonetikai eszközök használata (a mondanivaló értelmi és érzelmi mozzanatainak kiemelésében): a hangsúly, a hanglejtés; – a beszédfolyamat váltásai: magassági, hangszín, gyorsasági, ritmusváltás; a szünet.

A folyamatos közlés és interpretálás formáinak nyelvi-logikai szerkesztése és beszédtechnikája. Rövidebb szóbeli formák (különböző szerepkörökben): monologikus (felelet, kiselőadás, ismertetés, beszámoló, felszólalás, hozzászólás, alkalmi beszéd); dialogikus (beszélgetés, megbeszélés, vita); egyéb (játékos formák, szerepjátás, rögtönzés, parodizálás); pantomim.

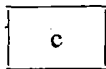
Az interpretálás formái: olvasás, felolvasás, versmondás. – A beszédértés és szövegértés problémái. – A hangos, a néma és a gyorsolvasás technikája.

A szereplés személyi tényezői: az egyéni beszéd- és előadói stílus; a fellépés biztonsága (a lámpaláz); metakommunikációs jelenségek (arcjáték, gesztusok, testtartás stb.).

A helyesírás fejlesztése

Helyesírási ismeretek: helyesírásunk rendszere, jellege, alapelvei; szabályrendszerek, részrendszerek; a magyar és a tanult idegen nyelv írásmódjának összehasonlítása.

Készségfejlesztés; analógiasorok; helyesírási szókincs; hibatípusok.

A megvalósítás változatai

A tervezést a pedagógiai eszközrendszer (a módszer) nem határozza meg elsődlegesen, az ismeretanyag és a képzésrendszer struktúrája azonban közvetlenül is viszhathat rá.

A döntő tényező: milyen nyelvi anyaggal és milyen témarenddel valósítsuk meg az anyanyelvi nevelést; hogy érhet el növendékünk magas fokú, megbízhatóan működő nyelvi képességeket.

Maradjon-e az évszázadok folyamán legjobban kidolgozott, megbízható, de idővel statikussá vált *leíró nyelvtan* témarendje;

vagy: alakítsuk-e át *dinamikussá*, funkcionálissá;

vagy: a nyelvi jelrendszer ismeretanyagát, alkalmazását valami *merőben új rendezési elv* szerint tanítsuk-e?

Bármelyik mellett döntünk, sem a nyelvtudomány, sem a nyelvi tevékenységet valamilyen módon érintő vagy azzal foglalkozó tudományágak (pl. fiziológia, kommunikációelmélet, szemiotika, információelmélet, pszicholingvisztika, szociolingvisztika) legújabb eredményeit nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

A legfőbb bizonyára: ha teljes egészében kiderítik majd, *miként játszódik le a nyelvelsajátítás folyamata*, akkor a nyelvi tevékenység *befolyásolásának, fejlesztésének folyamatait* is jobban meg tudjuk tervezni.

Pillanatnyilag a nyelvi nevelés megvalósításához az alábbi *változatok* kínálkoznak:

1. *Nyelvtan és nyelvhasználat váltakozása* – egy-egy nyelvi kategóriával a középpontban. Az egyik órán ismeretfeldolgozás történne (pl. a *főnév* és fajtái), ezt követné – a mai gyakorlatnál jóval szélesebb körű – alkalmazás (pl. a *főnév szerepe* a gondolat megformálásában és közlésében: jelentéskategóriák, nyelvhelyesség, stílusérték, kiejtés, helyesírás; a névadás és motívumai, névtörténeti érdekességek stb.).

2. *Ugyanez – nagyobb témával*, összevontan, „tömbösítve”. (Pl. a *névszók* fogalmának kialakítása 1–2 órában; alkalmazás több órában.)

3. Önálló belső logikával rendelkező *nagyobb részszerkesztések kialakítása* („tömbösítve”) – majd *szintetizáló alkalmazás*.

Pl. *Grammatikai alapozás* (az egész évi nyelvtani anyagot megtanítjuk az első hónapban);

helyesírási alapozás (az egész évi helyesírási anyagot – a maga belső rendszere szerint – ugyancsak egy hónap alatt);

szintetizáló gyakorlás (a többi órán – a nyelvi tevékenység valamennyi összetevőjét figyelembe véve).

4. *Komplex* (vagy: szintetizáló) *nyelvi képzés – merőben új rendező elv alapján*. Kiindulhatnánk a nyelv fő funkcióiból, a megismerésből (gondolkodásból) és a közlésből. Az ezekhez szükséges nyelvi és egyéb eszközrendszeret kellene komplex módon oktatnunk, ill. gyakoroltatnunk. Alighanem ez lenne a legkorszerűbb képzésrendszer, kidolgozása azonban a legproblemátikusabb; az erre való tömegmértetű átállás szintén. Példaként csupán *egy mozaik*:

Hogyan kérünk, parancsolunk, utasítunk; miből értjük meg mások kívánságát, parancsát, utasítását? (Ehhez meg kell kéresnünk – a társadalmi-nyelvészeti és a kommunikációs viszonylatok figyelembevételével – a nyelvi változatokat és a nem-nyelvi jelzéseket.) Tehát:

Nyelvi struktúra: mondatfajta, mondatfelépítés, szószerkezetek, viszonyjelölő elemek, szófajok; mondatfonetikai eszközök, metakommunikáció;

„műfaji” *sajátságok és stílusgyakorlatok*: pl. köznapi, társalgási, munkahelyi, közlekedési, katonai kérés, parancs, utasítás; – kapcsolat a különféle jelzésrendszerekkel, forgalomszabályozó jelekkel, szimbólumokkal stb. – stílusárnyalatok az irodalmi nyelvben: a lírában (pl. a népdalban), epikában, drámában; – a szónoklás sajátos eszközei;

az *írási forma* szerkesztési és helyesírási vonatkozásai: pl. utcai táblák és jelzések, hirdetések, felhívás, rendelet, kérvény stb.;

ének-zenei ábrázolási módok (pl. szignál, köszöntő, induló); képzőművészeti ábrázolási módok (pl. mementó, békefelhívás, tüntetés, harci jelenet stb.).

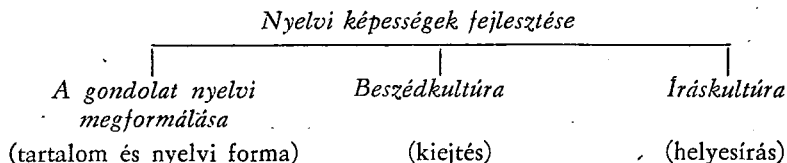
d

A tantervi tervezet osztályokra lebontott témakörei

Az átmenet időszakában célszerű az oktatást-képzést *párhuzamosan* végeznünk; ez legkevesébbé sem zárja ki, hogy az ismereteket *részrendszerekben* dolgozzuk fel.

A tananyagot *tantárgyi ágazatok* szerint célszerű megterveznünk, hogy mind-egyikük a maga súlyának megfelelő helyet kapjon a képzésben.

Pl. *Nyelvi ismeretek.*

A következőkben – helyszűke miatt – csak a nyelvi képzés alapját képező *nyelvi ismeretek témaköreit* soroljuk fel:

5. osztály

Nyelv és beszéd: a nyelv szerepe; kommunikációelméleti alapfogalmak; a beszéd egységei; beszéd és írás; a szöveg- és mondat szerkesztés főbb szabályai (ismétlés); mondatnani és szófaji áttekintés (ismétlés).

A szó alakja és jelentése. Alapismeretek a szókincsről (szavak, szókapcsolatok, szólások, mondatsémák; köznyelvi, szaktárgyi, tájnyelvi, idegen szók). *Alapismeretek a nyelv képszerűségéről és a szóhangulatról.*

A hang és a betű.

6. osztály

Nyelv és beszéd: alapismeretek a szókincsről (ismétlés); a nevek világa, a névadás motívumai; a nyelvi tevékenység fő formái: a belső, az élőszóbeli, az írásos beszéd; a nem-nyelvi jelzésrendszerek; írástörténet.

A szófajok. A szóalkotás módjai.

7. osztály

Nyelv és beszéd: a nyelv képszerűsége, zeneisége, dinamikája; nyelvi rétegződés; az ifjúság nyelve; stílusárnyalatok.

Mondattan: a mondat és fajtái; a mondatrészek (szó szerkezetek); a mondatalkotás főbb eszközei; az összetett mondat fajtái, főbb nyelvi eszközei.

Szövegtani alapismeretek: mondat és szöveg; a szövegalkotás logikái, szerkesztési és nyelvi eszközei.

8. osztály

Nyelv és beszéd: az egyetemes emberi nyelv főbb sajátosságai – különös tekintettel az idegen nyelvek elsajátítására; a nyelvek sokfélesége; nyelvrokonaink; a messziséges nyelvek.

Képek a nyelv életéből: mozgásáról, fejlődéséről.

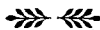
A mai magyar nyelv alapkategóriái és működési törvényei. (Áttekintő nyelvtani rendszerezés.)

A kommunikációs tevékenység főbb szabályai. (Szintetizáló áttekintés.)

A korszerű tömegkommunikációs eszközök és művészetek formanyelve; népszokások, népi erkölcs, népművészet.

Az előző tantervhez képest tehát csökkenne a grammatikai anyag, ill. összevontan tanítanánk; a nyelvi alapműveltséghez tartozó nyelvi ismeretek viszont jelentős helyet kapnának. Az órák többségében egy magasabb szintű, a *nyelv valamennyi funkciójára kiterjedő* készségfejlesztés folyna.

Ezt egészítenék ki az ún. *nyelvművelő szakköri foglalkozások*, melyek a nyelv és a beszéd néhány érdekes területének (pl. nyelv és beszéd; beszédművelés; nyelvhelyesség; az ifjúság nyelve; kifejezőképesség, stílus; modern kommunikációs műfajok; nyelvi játékok; helyesírás; tájnyelv, néprajz; helytörténet; névtan; a nyelv élete; nyelvi humor stb.) behatóbb vizsgálódásába vonnák be a tanulókat, s ezzel párhuzamosan sokoldalúan fejlesztenék nyelvi képességeiket is.

DR. PLESKÓ ANDRÁS
Szeged, Tanárképző Főiskola

Az osztályfőnök mint rajvezető az 5. osztályban

(Befejező rész)

A tanulók megismerése

Szerettem volna minél előbb megismerni minden tanulómat, de hogyan, ha egy héten csak három (2 + 1) órában találkoztam velük. A cél elérése kétségtelenül némi áldozattal járt. Ha csak tehettem, az első óra előtt, főleg azonban a szünetekben közöttük voltam – az egész tanév folyamán – nem sértve meg a szünet adta szabadságot. Egy-egy gyerekkel vagy csoporttal beszélgetve nemcsak az iskolai események után érdeklődtem, hanem az iskolán kívüli életük is érdekelt. Nemcsak rajvezető, irányító akartam lenni, hanem a rajközösség, a gyermekközösség tagja is. Minden alkalommal szeretettel fogadtak. A beszélgetések bensőséges, közvetlen kapcsolatban zajlottak le. Készséggel és érdeklődéssel hallgattam meg gondjaikat és élményeiket. Többször kikérték véleményemet, s nemegyszer a segítségemet ők maguk igényelték.

Együtt a szülőkkel

A megismerés folyamatában jelentős lépésekkel haladtam előre a családlátogatásokkal. Az általam kitűzött november 15-i határidővel valamennyi szülőt otthonában is megismerhettem. (A rendtartásban foglaltak szerint is a családlátogatásokat az első félév végéig kell megvalósítani.)

A nevelés együttes biztosítása végett feltétlenül fontosnak tartottam a szülőkkel való jó kapcsolat megteremtését. A családlátogatások során igen sok adathoz jutottam, amelyeket írásban rögzítettem. A néhány hónap alatt kialakított szemléletemet ezután összehasonlítottam az alsó tagozatból hozott személyiségvizsgálat (feljegyzések a tanulókról) anyagával. A családlátogatásokat ez utóbbi ismerete nélkül végez-